

УДК 7.05:745/749:378

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2026.2.22>**Колесник Наталія Євгенівна,**

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0001-9384-9369

kolesnik@zu.edu.ua

ЕТНОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено етнокультурні аспекти декоративно-прикладного мистецтва в контексті підготовки здобувачів вищої освіти. Розкрито роль традиційних художніх практик у формуванні національної ідентичності, естетичного мислення та професійних компетентностей майбутніх фахівців. Обґрунтовано доцільність інтеграції етномотивів в освітньо-професійні програми «Графічний дизайн» і «Мистецтво в закладах освіти» Житомирського державного університету імені Івана Франка. Описано технологічний процес створення орнаменту, що передбачає аналіз регіональних особливостей (зокрема Житомирщини), розробку ескізів та цифрову інтерпретацію етнокультурних мотивів із використанням професійного і безкоштовного програмного забезпечення та онлайн-сервісів. Висвітлено можливості застосування цифрових інструментів для створення орнаментальних композицій і дизайнерських продуктів. Емпіричну базу дослідження становлять результати виконання практичних завдань здобувачами, а також дані анкетування щодо рівня їх обізнаності з етнокультурною спадщиною. Встановлено, що 78% здобувачів мають загальне уявлення про етномотиви, проте лише 42% орієнтуються у регіональних особливостях орнаментів. Виявлено, що 65% здобувачів застосовують етномотиви у власних роботах, а 84% вважають доцільним їх включення до освітнього процесу. Доведено, що інтеграція етнокультурних компонентів у поєднанні з цифровими технологіями сприяє розвитку креативного мислення, підвищенню мотивації до навчання та формуванню здатності до культурної репрезентації. Узагальнено, що декоративно-прикладне мистецтво є ефективним інструментом підготовки сучасного дизайнера, митця.

Ключові слова: етнокультурні аспекти, декоративно-прикладне мистецтво, вища освіта, освітній простір, національна ідентичність, культурна спадщина, дизайн, професійна компетентність, етнодизайн.

Kolesnyk Nataliia. ETHNOCULTURAL ASPECTS OF DECORATIVE AND APPLIED ARTS IN THE EDUCATIONAL SPACE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article explores the ethnocultural aspects of decorative and applied arts in the context of training higher education students. It reveals the role of traditional artistic practices in shaping national identity, aesthetic thinking, and professional competencies of future specialists. The expediency of integrating ethnomotifs into the educational and professional programs "Graphic Design" and "Art in Educational Institutions" at Zhytomyr Ivan Franko State University is substantiated. The technological process of ornament creation is described, including the analysis of regional features (in particular, Zhytomyr region), the development of sketches, and the digital interpretation of ethnocultural motifs using both professional and free software, as well as online services. The possibilities of applying digital tools for creating ornamental compositions and design products are highlighted. The empirical basis of the study consists of the results of students' practical tasks, as well as survey data regarding their level of awareness of ethnocultural heritage. It was found that 78% of students have a general understanding of ethnomotifs, while only 42% are familiar with regional features of ornaments. It was also revealed that 65% of students apply ethnomotifs in their own works, and 84% consider their integration into the educational process to be appropriate. It is proven that the integration of ethnocultural components in combination with digital technologies contributes to the development of creative thinking, increases learning motivation, and fosters the ability for cultural representation. It is summarized that decorative and applied arts serve as an effective tool for training a modern designer and artist.

Key words: ethnocultural aspects, decorative and applied arts, higher education, educational space, national identity, cultural heritage, design, professional competence, ethnodesign.

Вступ. У сучасних умовах глобалізації та активних соціокультурних трансформацій особливого значення набуває збереження та переосмислення національної культурної спадщини в освітньому процесі. Заклади вищої освіти виступають важливими осередками формування світогляду майбутніх фахівців, де поєднуються традиції та інновації, а також відбувається становлення їхньої професійної та культурної ідентичності. У цьому контексті декоративно-прикладне мистецтво постає не лише як форма художньої діяльності, а й як ефективний засіб передачі етнокультурних цінностей, символів і смислів. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю інтеграції етнокультурних компонентів у сучасні освітні програми, зокрема у сфері дизайну та мистецької освіти.

Вченні Борисова Т., Орлова Н., Близнюк М. вважають, що через дизайн народне мистецтво отримує нове життя. Збереження та популяризація елементів народного мистецтва в сучасному дизайні допомагає підтримувати інтерес до культурної спадщини, передаючи її наступним поколінням [1, с. 73].

На думку Бровченка А., Руденченко А. дизайн, в основі якого лежать етнічні художні традиції, називають етнодизайном або фолк-дизайном. Етнодизайн – це багатогранне поняття, формотворення і декорування з урахуванням національних традицій, що гармонійно інтегрує в собі духовні, культурні, мистецькі, художні, проєктні, технічні й етнонаціональні особливості [2, с. 82]. Косик О., Гнатюк Л., Шталінберг О., Гоменюк А. вважають, що українські народні орнаменти є унікальним виразом національної культури, яка поєднує природні, соціальні й духовні аспекти життя. Відображаючи зв'язок із природою вони формують своєрідний код національної ідентичності, що відображається у вишивках, писанках, архітектурі, в сучасному ландшафтному дизайні [3, с. 509]. Науковець Король А. у загальному розумінні поняття «етнодизайн» вбачає як прояв етнічних, національних рис у сучасних творах українського графічного дизайну. Проте

в українській культурі національні мотиви у продукції сучасного графічного дизайну можна вважати феноменом, поява якого пов'язана з явищами глобальної тенденції, що набуває рис концепції створення та збереження культурно-цивілізаційної ідентичності інформаційного середовища на основі використання архетипів [4, с. 225]. Залучення елементів декоративно-прикладного мистецтва сприяє розвитку креативного мислення, формуванню естетичного смаку, а також поглибленню розуміння національних традицій у контексті сучасної візуальної культури.

Метою статті є дослідження етнокультурних аспектів декоративно-прикладного мистецтва та визначення їхньої ролі у формуванні професійних компетентностей здобувачів у закладах вищої освіти. Для досягнення поставленої мети передбачено аналіз теоретичних підходів до розуміння етнокультурної спадщини, розкриття потенціалу декоративно-прикладного мистецтва як засобу візуальної комунікації, а також узагальнення практичного досвіду його впровадження в освітній процес.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у процесі розробки та вдосконалення освітньо-професійних програм мистецького та дизайнерського спрямування у закладах вищої освіти. Зокрема, запропоновані підходи до інтеграції етнокультурних аспектів декоративно-прикладного мистецтва можуть бути застосовані в освітньо-професійних програмах «Графічний дизайн», «Мистецтво в закладах освіти», спрямованих на формування креативного мислення та професійних компетентностей здобувачів.

Отримані результати доцільно використовувати у практичній підготовці студентів під час виконання проєктних завдань, зокрема розробки фірмового стилю, створення авторських ілюстрацій, дизайну пакування та інших візуальних продуктів із використанням етномотивів. Матеріали дослідження можуть слугувати методичною основою для організації творчих майстерень, воркшопів і навчальних проєктів, спрямованих на збереження та популяризацію культурної

спадщини. Крім того, результати дослідження можуть бути використані у діяльності викладачів, дизайнерів-практиків та розробників освітнього контенту для підвищення якості освітнього процесу.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на комплексному використанні теоретичних і емпіричних матеріалів, що відображають сучасний стан розвитку декоративно-прикладного мистецтва та його інтеграцію в освітній процес закладів вищої освіти. Джерельну базу становлять наукові праці з мистецтвознавства, педагогіки та дизайну, нормативні документи у сфері вищої освіти, а також освітньо-професійні програми «Графічний дизайн» і «Мистецтво в закладах освіти» Житомирського державного університету імені Івана Франка. У процесі дослідження враховано результати навчально-творчої діяльності здобувачів, зокрема проєктні роботи, авторські розробки та приклади впровадження етномотивів у дизайн-продукти.

Для досягнення мети використано низку взаємопов'язаних методів дослідження. Зокрема, застосовано аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних підходів до розуміння етнокультурних аспектів декоративно-прикладного мистецтва; порівняльний метод – для виявлення особливостей використання етномотивів у різних освітніх практиках; метод систематизації – для впорядкування отриманих результатів і формування цілісного бачення проблеми. Також використано методи педагогічного спостереження та аналізу продуктів діяльності здобувачів, що дозволило оцінити ефективність впровадження етнокультурних компонентів в освітній процес.

Комплексний підхід до вибору матеріалів і методів забезпечив об'єктивність дослідження, дозволив розкрити потенціал декоративно-прикладного мистецтва як засобу формування професійних компетентностей і підтвердити доцільність його активного використання в освітньому середовищі закладів вищої освіти.

Емпіричною базою дослідження став процес виконання практичних завдань здобувачами вищої освіти, зокрема розробка

дизайн-проєктів із використанням етномотивів, створення авторських ілюстрацій, елементів фірмового стилю, декоративних композицій та виробів декоративно-прикладного мистецтва. У межах освітнього процесу аналізувалися результати творчої діяльності студентів здобувачів, їхня здатність інтерпретувати традиційні культурні символи у сучасному візуальному середовищі, а також рівень сформованості професійних компетентностей.

Особливу увагу було приділено виконанню завдань у межах освітніх компонентів, пов'язаних із графічним дизайном та мистецькою освітою, де активно застосовувалися етнокультурні елементи як засіб формування креативного мислення та розвитку художньо-проєктних навичок. Отримані результати дали змогу оцінити ефективність інтеграції декоративно-прикладного мистецтва в освітній процес і визначити його вплив на якість підготовки майбутніх фахівців.

Для цифрової реалізації творчих завдань у межах освітньо-професійних програм «Графічний дизайн» та «Мистецтво в закладах освіти» використовувалися як професійні пакети, так і безкоштовні програми та онлайн сервіси. Нами було використано професійне програмне забезпечення (Adobe Illustrator, Adobe Photoshop і Adobe InDesign) для високого рівня опрацювання графічних елементів, точність відтворення етномотивів та підготовку матеріалів до друку. Поряд із цим, для створення орнаментів та графічних композицій активно застосовувалися безкоштовні та онлайн інструменти. Так, для векторного редагування і створення авторських ілюстрацій використовували Inkscape, для растрового редагування та обробки зображень – GIMP, для цифрового живопису і малювання – Krita. Для швидкого створення графічних матеріалів і патернів застосовувалися онлайн редактори Canva, Figma, Pixlr, Photopea та Vectr, а також спеціалізовані сервіси для роботи з етномотивами, такі як Ornament.name і Patterninja, за допомогою яких здобувачі мали можливість генерувати унікальні орнаменти, схеми для вишивки та декоративні елементи для подальшого використання у проєктній діяльності.

Використання зазначених цифрових інструментів забезпечувало інтеграцію традиційних культурних мотивів у сучасні графічні композиції, сприяло розвитку креативного мислення та формуванню професійних компетентностей здобувачів вищої освіти. Такий підхід дозволяє поєднувати практичну підготовку з естетичним та культурологічним компонентом освітнього процесу. Такий підхід забезпечував зручне створення та адаптацію етномотивів в освітніх проєктах, поєднуючи традиційні візерунки з сучасними цифровими технологіями дизайну.

Результати. Дослідження показало, що інтеграція етнокультурних аспектів декоративно-прикладного мистецтва у навчальний процес сприяє значному підвищенню рівня професійних та творчих компетентностей здобувачів вищої освіти. Виконання лабораторних і практичних завдань, зокрема розробка дизайн-проєктів із використанням етномотивів, створення авторських ілюстрацій та елементів фірмового стилю, дозволило студентам поєднувати традиційні художні практики з сучасними цифровими технологіями.

Ми підтримуємо думку науковця Юрченка І., який розглядає експериментальне моделювання на підставі аналізу й використання етномистецьких традицій [6, с. 145]. Вчений вважає, що етномистецькі традиції включають в процес творення предметні форми, спеціальні методи й підходи, зокрема: метод стилізації, орнаментологічний метод, метод використання культурно-смилових зв'язків, метод інтерпретації етнокультурного мотиву, метод інтерпретації декоративних технік, метод гіперболізації форми етноорнаментального мотиву, метод інтерпретації процесу виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва та архітектурних споруд, метод візуальної інтерпретації форм усної народної творчості, метод інтерпретації етнокультурних символів та знаків, еkleктико-евристичний метод [6, с. 146].

Дослідження Колесник Н., Піддубної О., Поліщук О., Шостачук Т., Бреславської Г. показує, що цифрове мистецтво відіграє важливу роль у створенні художнього образу, надаючи нові можливості для візуалізації

творчих концепцій і формування унікальних дизайнерських рішень [5, с. 129]. Аналіз робіт здобувачів показав, що використання цифрових інструментів, таких як Adobe Illustrator, Inkscape, GIMP, а також онлайн-сервісів Ornament.name і Patterninja, сприяло точному відтворенню етнічних елементів та формуванню високоякісних графічних композицій. Студенти набули практичних навичок цифрового опрацювання графічних матеріалів, освоїли принципи побудови патернів і композицій з етнокультурною символікою. Нами було відзначено, що застосування етномотивів у проєктній діяльності підвищувало креативність студентів, стимулювало розвиток індивідуального художнього стилю та сприяло глибшому розумінню національної культурної спадщини. Крім того, включення цифрових інструментів у процес навчання забезпечило зручну і доступну платформу для експериментування з композиціями, кольорами та формами, що сприяло розвитку критичного мислення та вміння аналізувати роботи.

Загалом, результати дослідження підтверджують, що декоративно-прикладне мистецтво у поєднанні з цифровими технологіями є ефективним засобом формування цілісної особистості майбутнього фахівця, здатного поєднувати традиції та інновації у професійній діяльності та здійснювати культурологічну репрезентацію у візуальному середовищі (Рис. 1).

Створення орнаменту в освітньому процесі передбачає комплексний технологічний підхід, який поєднує аналіз традиційних етнокультурних мотивів, їхнє концептуальне опрацювання та цифрову реалізацію. На початковому етапі здобувачі здійснюють дослідження орнаментів, визначають кольорову гаму, символіку та закономірності композиційної побудови. Особливу увагу приділено орнаментам Житомирщини, що дозволяє враховувати регіональні особливості та передавати національну культурну ідентичність. На наступному етапі студенти створюють ескізи та макети орнаментів у традиційній формі, аналізують композиційну взаємодію елементів, оцінюють ритм,

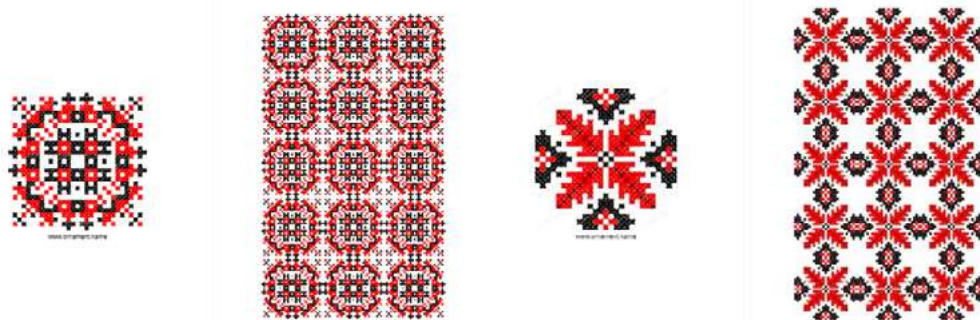

Рис. 1. Візуалізація створеного орнаменту

симетрію та повторюваність мотивів. Паралельно здійснюється адаптація етномотивів до сучасного графічного середовища, що включає трансформацію форм, кольорових поєднань та стилізації композицій для дизайнерського продукту (Рис. 2).

Цифрова інтерпретація здійснюється з використанням професійного та безкоштовного програмного забезпечення, зокрема Adobe Illustrator, Inkscape, GIMP, Krita, а також онлайн-сервісів Ornament.name, Patterninja, Canva та Figma. Використання цифрових інструментів дозволяє точніше

відтворити деталі орнаментів, експериментувати з кольором і формою, створювати безшовні патерни та адаптувати традиційні мотиви для сучасних дизайнерських рішень (Рис. 3).

Завдяки поєднанню традиційних і цифрових технологій студенти здобувають практичні навички проектування, розвивають креативне мислення та здатність до культурної репрезентації, що є важливим аспектом формування професійних компетентностей у галузі декоративно-прикладного мистецтва та графічного дизайну.

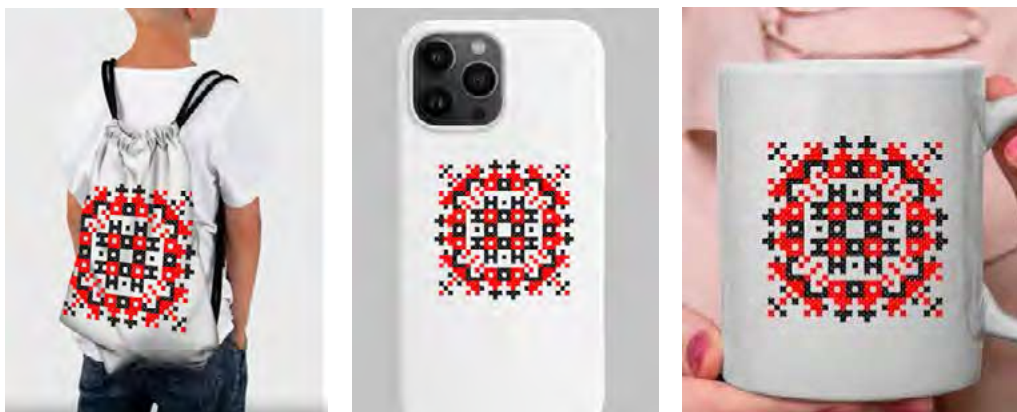

Рис. 2. Візуалізація створеного орнаменту та його презентація на мокапах

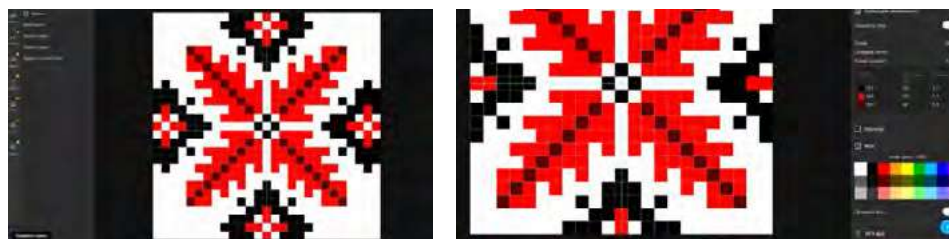

Рис. 3. Технологічний процес створення орнаменту та цифрова інтерпретація етнокультурних мотивів

У процесі вивчення освітньої компоненти «Декоративно-прикладне мистецтво та етнодизайн» серед здобувачів Житомирського державного університету імені Івана Франка було проведено анкетування, спрямоване на виявлення рівня обізнаності студентів щодо етнокультурних аспектів декоративно-прикладного мистецтва та можливостей їх застосування у сучасному дизайні.

Результати опитування засвідчили, що 78% респондентів мають загальне уявлення про етнокультурні мотиви, зокрема такі елементи, як «дерево життя», солярні знаки (сонце, розети), ромб як символ родючості, хвилясті лінії (вода, рух), а також рослинні орнаменти (калина, виноград, дубове листя). Водночас лише 42% студентів впевнено орієнтуються у регіональних особливостях орнаментів, наприклад, у стриманій кольоровій гамі та геометризації форм, характерних для Житомирщини.

Згідно з результатами, 65% здобувачів використовували у власних роботах такі етномотиви, як геометричні композиції з ромбів і хрестів, стилізовані рослинні елементи, а також орнаментальні стрічки з повторюваним ритмом. Проте лише 38% систематично інтегрують символічні елементи (наприклад, солярні знаки або символіку родючості) у концепцію дизайнерських проєктів, з урахуванням їхнього змістового навантаження.

Опитування також показало, що 84% студентів вважають доцільним включення етнокультурної складової до освітніх програм, а 76% респондентів відзначили, що використання цифрових інструментів дозволяє ефективніше працювати з такими мотивами, як створення безшовних геометричних патернів, стилізація рослинних форм та адаптація традиційних орнаментів до сучасного графічного середовища.

Крім того, 69% опитаних виявили зацікавленість у поглибленому вивченні локальних орнаментів, зокрема Житомирщини, що включають поєднання геометричних та рослинних елементів, стримані кольорові рішення (червоний, чорний, білий) та чітку ритмічну організацію композиції. Отримані результати підтверджують актуальність

системного впровадження етнокультурних знань у процес підготовки майбутніх фахівців.

Таким чином, результати дослідження свідчать про ефективність інтеграції етнокультурних аспектів декоративно-прикладного мистецтва у освітній процес закладів вищої освіти. Встановлено, що поєднання традиційних художніх практик із сучасними цифровими технологіями сприяє підвищенню рівня професійних компетентностей здобувачів, розвитку їхнього креативного мислення та формуванню здатності до осмисленого використання етномотивів у дизайнерській діяльності.

Отримані результати також підтверджують, що системне залучення етнокультурного компоненту до навчання забезпечує глибше розуміння національної культурної спадщини, формує ціннісні орієнтації та сприяє становленню національної ідентичності майбутніх фахівців. Водночас використання цифрових інструментів значно розширює можливості інтерпретації традиційних орнаментів, їх адаптації до сучасного візуального середовища та створення конкурентоспроможних дизайнерських продуктів.

Загалом, результати дослідження доводять доцільність подальшого впровадження етнодизайну в освітні програми та підтверджують його важливу роль у підготовці фахівців, здатних поєднувати культурні традиції та інноваційні підходи у професійній діяльності.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що етнокультурні аспекти декоративно-прикладного мистецтва є важливим складником освітнього простору закладів вищої освіти та ефективним засобом формування професійних компетентностей здобувачів. Доведено, що інтеграція етномотивів в освітній процес сприяє розвитку креативного мислення, естетичної культури та здатності до візуальної комунікації. З'ясовано, що поєднання традиційних художніх практик із сучасними цифровими технологіями забезпечує нові можливості для інтерпретації культурної спадщини, її адаптації до актуальних дизайнерських завдань та створення

конкурентоспроможних візуальних продуктів. Практична діяльність здобувачів, зокрема розробка орнаментів, фірмового стилю та авторських композицій, підтвердила ефективність використання етнокультурних елементів у професійній підготовці. Результати анкетування засвідчили достатній рівень зацікавленості студентів у вивченні етнодизайну, водночас виявлено потребу у поглибленні знань щодо регіональних особливостей орнаментів та їхнього символічного значення.

Отже, декоративно-прикладне мистецтво виступає важливим інструментом формування цілісної особистості майбутнього фахівця, здатного поєднувати традиції та інновації, здійснювати культурну репрезентацію та ефективно реалізовувати себе у професійній діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаються у розширенні практик використання етнодизайну в цифровому середовищі та поглибленому вивченні регіональних художніх традицій України.

Література:

1. Борисова Т., Орлова Н., Близнюк М. Навчання студентів комплексному дизайн-проектванню об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*. 2024. Вип. 2, т. 2. С. 71–79. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7013-2024-2-9>
2. Бровченко А. Становлення українського етнодизайну. *Молодь і ринок*. 2024. № 3 (223). С. 81–86. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.299530>
3. Косик О. І., Гнатюк Л. Р., Шталінберг О. М., Гоменюк А. П. Орнаменталістика та українські традиції в садах. *Теорія та практика дизайну*. 2025. № 34. С. 508–516. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.34.55>
4. Король А. Етнодизайн у професійній підготовці майбутніх графічних дизайнерів. *Věda a perspektivy*. 2024. № 3(34). С. 221–233. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-3\(34\)-221-233](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-3(34)-221-233)
5. Kolesnyk N., Piddubna O., Polishchuk O., Shostachuk T., Breslavskya H. Digital art in designing an artistic image. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, № 2. P. 128-133. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_23.pdf
6. Yurchenko I. The Method of Implementation of Ethno Art Traditions in the Design of Modern Subject Forms. *Fortifications*. 2024. Vol. 20. P. 141–148. DOI: <https://doi.org/10.23939/fortifications2024.20.141>

References:

1. Borysova, T., Orlova, N., & Blyzniuk, M. (2024). Navchannia studentiv kompleksnomu dyzain-proiektuvanniu ob'ektiv dekoratyvno-uzytkovoho mystetstva [Training students in complex design of decorative and applied art objects]. *Visnyk Dniprovskoi akademii nepererвної osvity. Serii: Filosofiia. Pedagogika*, 2(2), 71–79. <https://doi.org/10.54891/2786-7013-2024-2-9> [in Ukrainian]
2. Brovchenko, A. (2024). Stanovlennia ukrainskoho etnodyzainu [Formation of Ukrainian ethnodesign]. *Molod i rynek*, 3(223), 81–86. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.299530> [in Ukrainian]
3. Kosyk, O. I., Hnatiuk, L. R., Shtalinberh, O. M., & Homeniuk, A. P. (2025). Ornamentalitka ta ukrainski tradytsii v sadakh [Ornamental art and Ukrainian traditions in gardens]. *Teoriia ta praktyka dyzainu*, 34, 508–516. <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.34.55> [in Ukrainian]
4. Korol, A. (2024). Etnodyzain u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh hrafichnykh dyzaineriv [Ethnodesign in professional training of future graphic designers]. *Věda a perspektivy*, 3(34), 221–233. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-3\(34\)-221-233](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-3(34)-221-233) [in Ukrainian]
5. Kolesnyk, N., Piddubna, O., Polishchuk, O., Shostachuk, T., & Breslavskya, H. (2022). Digital art in designing an artistic image. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 12(2), 128–133. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_23.pdf
6. Yurchenko, I. (2024). The method of implementation of ethno art traditions in the design of modern subject forms. *Fortifications*, 20, 141–148. <https://doi.org/10.23939/fortifications2024.20.141>

Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.04.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)